

דבי יוחנן דאמר ראיית פנים בעזרה, ראיית פנים הוא דאין לה שיעור הא לקרבן יש לה שיעור'. ואף על פי שעולה ושלמים באים נדבה, אין נתפשת בהם קדושת ראייה וחגיגה, ואם הקדיש לשם חובה שאינו חייב, לא נתפש כלל בקדושה [ודוקא כשכבר פסק להקריב קרבנותיו אבל כל שלא פסק מקריב והולך בשביל ראייה ראשונה. ע' להלן ח:]. (עפ"י חז"א קכט).

(ע"ב) 'אמר ליה אביי פשיטא, הי מינייהו משוית להו פושעים והי מינייהו משוית להו זריזין...'. ולומר שהכתוב בא לומר שאף בדיעבד אם עלו לחצאים לא קיימו מצות ראייה – זה לא מסתבר כלל. (וע' בשפת אמת שנתקשה בזה).

'**ישראל יוצאין ידי חובתן בנדריים ונדבות'** ואף על פי שנדר להביא קרבן, יוצא ידי חובת נדרו כשמביא שלמי שמחה, ואין אומרים כיון שאף בלא הנדר היה מחויב להביא שלמי שמחה, לא יצא בזה ידי נדרו. ומכאן שהנדר להתענות סכום ימים רצופים, ואירע בתוכם תענית חובה – עולים לו אותם הימים לנדרו [ואינו דומה לשני נדרים שאינו יוצא ידי חובתו בדבר אחד משום 'דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין'] (עפ"י שו"ת מהרי"ל קיח. וכן נפסק בשלחן ערוך או"ח תקסח, יא).

'עולות נדרים ונדבות במועד באות ביום טוב אינן באות'. אף על פי שיש בהם אכילת הדיוט ביום טוב, אך כיון שעיקר הקרבן בשביל גבוה ואילו הכהנים והבעלים משלחן גבוה הם זוכים – לא הותר ביום טוב (לכם – ולא לגבוה). וישנה דעה החולקת וסוברת שמותר, ולפיה עיקר שחיטתם גם כן לצורך הדיוט (עפ"י רש"י ותוס' ביצה כ: כו: ושבת כד: וכן דייקו מרש"י כאן ועוד).

ויש סברה נוספת לאסור – שההתר להדיוט מתחדש רק לאחר הזריקה, אבל בשעת השחיטה אי אפשר ליהנות להדיוט, ולא הותר כגון זה ביום טוב – ע' בזה בתוס' פסחים ה. ד"ה ואומר. וע"ע בבאר דבריהם בדגול מרבבה על מגן אברהם תקו סק"ג; שבט הלוי ח"ח קכ.

ושיטת התוס' בביצה ובשבת שלדעת האוסר להקריב נדרים ונדבות – איסור תורה הוא (כפשט הסוגיות בביצה כ: ובשבת קיד:), אלא שלכך אין לוקים עליו משום מלאכה [לבית הלל] כי הוא איסור חדש משום 'לכם' ואינו בכלל איסור לאו של מלאכת יו"ט (עפ"י תוס' ביצה יב:). ומדברי הרשב"א שם נראה שלוקים (וכן מבאר בתמים דעים קכ ועוד. וע"ע מנחת חינוך רהצ, יב).

ואילו בתוס' כאן ובמאירי בביצה יט משמע שאינו איסור תורה ממש, וכתב המאירי שלכן בדיעבד אם עבר והקריב יצא ידי נדרו. [ומפשטות דברי הרמב"ם (שגגות ב, יד עפ"י התוספתא) נראה שאף על פי שאסור מהתורה להקריב, בדיעבד יצא ידי נדרו. ע' באריכות בכל הענין בשו"ת שבט הלוי ח"ז סד-סו. וע"ע חדושים ובאורים].

דף ח

'חזקיה אמר טופלין בהמה לבהמה'. ואם תאמר מדוע צריך לימוד מיוחד מן הכתוב לכך שטופלים בהמה והלא אין חובה אלא בהמה אחת, וממילא נדע שיכול להוסיף בהמה אחרת מהמעשר, שהרי תוספת זו אינה דבר שבחובה? ויש לומר כיון שהוא מביאה בחובה, בדין הוא שאי אפשר לו אלא מן החולין כשאר דבר שבחובה, ולזה השמיענו הכתוב שטופל, ואף על פי שמביא מן המעשר חל עליה שם חובה ומקיים בה מצות חגיגה (עפ"י חזון איש קכט סק"ה. ע"ש).

‘ישאר כל ימות הפסח אדם יוצא ידי חובתו במעשר בהמה. ביום טוב מאי טעמא לא, אמר רב אשי דלמא אתי לעשורי...’. משמע שמעיקר הדין יכול לצאת ידי חובתו במעשר. ופירש הראב"ד (חגיגה ב, ט) שזה שייך רק למאן דאמר טופלים בהמה לבהמה [שכן ברייתא זו כוונתה דחזוקיה], אבל למאן דאמר אין טופלים בהמה הלא חגיגה חובה היא ואינה באה אלא מן החולין. (וטפילת מעות אינה שייכת במעשר-בהמה. ע' לחם משנה).

ואולם מפשט דברי הרמב"ם (שם) נראה שדין זה אמור ללא טפילה, אלא יוצא אדם ידי חובת שלמי חגיגה במעשר בהמה. ודחק הלחם-משנה לבאר טעמו, הואיל ומעשר בהמה נאכל במומו, דומה הוא קצת לחולין, וכיון שהתירה תורה לטפול כמו כן יש להתיר במעשר בהמה שאינו קדש גמור. ובשם הגר"ח (בחדושים שעל הש"ס) מובא לפרש טעמו של הרמב"ם, שכיון שיוצאים ידי חגיגה בכל הקרבנות, נמצא שתחילת הקדשו ועיקרו, כשחלה עליו קדושת מעשר בהמה, חל עליו גם כן שם חגיגה שראוי לצאת בו, ודוקא מעשר שני שאין שם מעשר ראוי לחגיגה, שייך בו הדין כל דבר שבחובה אינו בא אלא מן החולין.

ומקור לדברי הרמב"ם, נראה שכן פירש את הברייתא שמדובר בחגיגה ולא בשלמי שמחה, ופשט הלשון ‘יוצא ידי חובתו’ משמע ללא טפילה (עפ"י שפת אמת ועוד).

לכאורה נראה שלפי פירוש הרמב"ם מתפרשת משנתנו כפשוטה ‘עולות במועד באות מן החולין והשלמים מן המעשר’ – בין שלמי חגיגה בין שלמי שמחה, באים ממעשר בהמה. ודוקא במועד, אבל ביום טוב ראשון אסור לכתחילה, גזרה שמא יעשר. וצריך באור מה טעם לא פרשו כן בגמרא והוצרכו לפרש ב'חסורי מחסרא' ובשלמי שמחה בלבד. ואולי מדקתני סיפא ‘ובמעשר בהמה’ משמע ש'מעשר' דרישא היינו [גם] ממעות מעשר שני וזה אין לפרש בחגיגה, וגם אין חילוק בזה בין יום טוב לשאר ימי המועד. ובלקוטי הלכות ובחזון איש (קכט) פרשו דברי הרמב"ם על ידי טפילה במעות, ופרשו שהרמב"ם פסק כרב ששת דלהלן (בע"ב) שאפשר לטפול הן במעות הן בבהמה.

‘ואי אפשר לעשר ביום טוב משום סקרתא’. התוס' (בבכורות נח. ובדומה לזה כתבו כאן) כתבו שאין איסור אלא משום צובע ולא משום שאין מקדישין ביום טוב – כיון שעשירי קדוש מאליו אפילו לא קראו מעשר (בבכורות נט.).

עוד הקשו בתוס' שיהא אסור משום 'מתקן' כשם שאסרו להרים תרומות ומעשרות בשבת וביום טוב? ותרצו שאינו נחשב כמתקן כיון שמן הדין מותר לשחוט ולמכור אף קודם שיעשר. ואף על פי שמדרבנן אסור למכור ולשחוט עד שיעשר, צריך לחלק בין זה ובין טבילת כלים שאסורה בשבת משום מתקן, הגם שאינו אלא מדרבנן – שחכמים לא החלו 'איסור' על הבהמה רק על האדם יש איסור למכור ולשחוט בהגיע זמן הגורן משום המצוה המוטלת עליו. משא"כ טבילת כלים הטילו חכמים 'איסור' על הכלי בשימוש, כל עוד לא נטבל, ולפיכך שייך בו ענין 'מתקן' (רא"ד נ"י).

‘... תלמוד לומר ושמחת בחגך מי שחגיגה באה מהם, יצאו אלו שאין חגיגה באה מהם. רב אשי אמר: מושמחת נפקא, יצאו אלו שאין בהן שמחה. מצינו בהרבה מקומות שאמוראים פרשו טעם ומקור אחר מזה של התנאים, ושמה באו להוסיף טעם ולא לחלוק, או אפשר שפעמים התנא הזכיר טעם שלפי האמת אינו הטעם העיקרי; –

עתוס' סוכה כד. ד"ה רבי; גטין יד. ד"ה ומר, ובציונים שעל הגליון שם. מהרש"א סוף עירובין – מהסמ"ג; (רא"ש כתובות פד. וע"ש במפרשים); רש"ש שבת ע. סוכה נו. ר"ה כא: גטין יא: וע' זבחים נא ושם סט: בשפת אמת. וע"ע במובא ביוסף דעת יומא פד:

[וע' גם סוכה ה. 'תני רבי חנינא... רב הונא אמר... וע' ש' בשפת אמת. וי"ל שלמסקנא טעמו של רב הונא מגזרה שוה, והרי אין אדם דנה אם לא קיבל מרבו, וא"כ הוא ממקור קדום].

וע' הסבר אחר בסוגייתנו בקובץ עלה יונה (עמ' קפג-ד), שרב אשי ותנא דברייתא נחלקו ביסוד מצות שמחה בשלמים, אם ענינה משום עצם האכילה משלחן גבוה [ושעל כן הוצרכנו למיעוט מיוחד לעופות ולמנחות] או עיקר השמחה משום אכילת הבשר. ויש לתלות זאת במחלוקת הברייתות בפסחים קט. נמצא אם כן שרב אשי נסתייע מדעת תנאים.

(ע"ב) 'מאי אכילה ראשונה שיעור דמי אכילה ראשונה מן החולין'. נראה פירוש 'אכילה' – קרבן חגיגה, ושיעור דמי אכילה היינו שתי כסף שיעור חגיגה, ושיעור זה מדרבנן, ומהתורה כיון שאין שיעור לחגיגה אין שיעור לדמי התערובות (חזון איש קט).

'הפריש עשר בהמות לחגיגתו...' הנצי"ב בכמה מקומות בספריו חידש שבמצוות עשה, אף על פי שיצא ידי חובתו בפעם אחת, כל שממשיך לעשות המצוה הרי הוא מקיים המצוה עוד ועוד, וכגון כשממשיך ותוקע בשופר או מוסיף על כזית מצה בליל פסח.

בין שאר ראיותיו נסתייע מכאן, שאותן בהמות שהוסיף לחגיגתו הרי הן חלק מהמצוה והקרבנות דוחה יום טוב, ואפילו לא הפרישן כאחת אלא אחר שהקריב אחת מביא עוד – קרבות כולן ביום טוב, כמו שאמרו בירושלמי (ע' בשו"ת משיב דבר ח"א לו וח"ב יא; העמק שאלה כג,ג; מרומי שדה לעיל ז. וכע"ז כתב בשו"ת אבני נזר או"ח תמז – ע"ש לענין שופר ולולב. וכן י"א בשם הגרי"ז לענין אכילת מצה בליל פסח (ע' ביצחק יקרא). וכבר כתב כן המהר"ל בספר גבורות ה' פמ"ח. וע' גם בקרן אורה רפ"ד דמנחות, ובמובא ביוסף דעת פסחים קו.

דף ט

'עבר הרגל ולא חג אינו חייב באחריותו, על זה נאמר מעות לא יוכל לתקן...' יש לבאר מה נתיחדה מצוה זו משאר מצוות עשה שעליה ביחוד נאמר 'מעות לא יוכל לתקן'. ופירש הנצי"ב ז"ל: בשאר מצוות עשה מועילה תשובה וכששב כאילו עשה המצוה, אבל החגיגה באה להשפיע ברכה במועד שהרי שלש הרגלים הינם ראש השנה לתבואה לפירות-האילן ולמים, ואם חסרה החגיגה חסרה הברכה, לכך אין מועילה התשובה על זה.

ובברייתא להלן אמרו זה המבטל קריאת שמע או תפילה. וגם שם יש לפרש לענין החסרון שבנפש [ובעולם] מהעדר המצוה, שאעפ"י שהחטא עצמו נמחל על ידי תשובה, סוף סוף חסרה הנפש אור המצוה (כ"כ בלקט שיחות מוסר לגרי"א שר ח"ב עמ' מ). ויש לומר שבחגיגה בולט הדבר ביותר, שהיא משפיעה שפע ברוחניות ובגשמיות, ולכך צוין הדבר במשנה ביחוד על מצוה זו.

ויש מי שפירש שבכל שאר המצוות, לאחר שעבר זמנן נפקע החיוב מכאן ולהבא, מה שאין כן בקרבן הרגל בעצם חל שעבוד נכסים לשלם את חיובו, ושיעבוד זה לא נפקע לאחר הרגל [והלא אפילו יורשים חייבים להביא עולת ראייה שהפריש מורישם] אלא שאי אפשר לפרוע את השעבוד, כי נראה שגדר החיוב הוא להביא עולת ראייה רגל פלוני ושלמי רגל פלוני, וזה לא שייך לשלם לאחר הרגל. והיינו ממש לשון הכתוב, מעוות או מחוסר שצריך להיתקן ולהישלם אלא שאינו יכול (עפ"י ביצחק יקרא לב).

על דברי רש"י שהחזרת הגניבה מתקנת החטא – ע' בשו"ת אגרות משה חו"מ ח"ב יב.